

L'esmunyedís mig florí de Martí amb marca B ajaguda

VICENT FORTEA*
MIQUEL DE CRUSAFONT**

L'absència d'aquest tipus monetari en tots els llibres de referència sobre el florí i sobre la moneda catalana en general pensem que justifica prou que li dediquem unes línies, malgrat que, curiosament, no es tracta pas d'una peça inèdita.¹ El fet és que s'han anat acumulant sobre aquesta peça una sèrie d'estranyats atzars negatius que l'han mantingut a l'ombra fins ara. Esperem que aquesta nota porti a la seva redempció definitiva.

Com que la complicada història d'aquesta peça es va anar creant entre els dos que signem aquest article, anirem parlant de Fortea i de Crusafont en lloc d'un de nosaltres (V.F.) i l'altre de nosaltres (M.C.), que resultaria força més incòmode.

La peça fou descoberta per Fortea a mitjan anys 80 del segle XX. Com que llavors Crusafont ja havia publicat el seu primer llibre sobre la moneda catalana,² Fortea va adonar-se que es tractava d'una peça desconeguda i en una data que no podem determinar, informà a Crusafont de l'existència d'aquesta peça i li envià una empremta.

En aquells temps, la marca B, només coneguda per al florí de Martí, no havia estat encara atribuïda, per bé que Crusafont havia apuntat en aquest primer llibre la possibilitat de Bàstia (Còrsega), potser encara influït per la tradició anterior, que cercava seques per a cadascuna de les marques, amb total oblit de les

* Llicenciat en Ciències Químiques y membre de la SCEN.

** Doctor en Història. President de la SCEN.

1. Efectivament, no hi és a CRUSAFONT/COMES, *El florí d'or català: Catalunya, València, Mallorca*, ANE i SCEN, Barcelona, 1996, ni tampoc als dos llibres més recents de M. CRUSAFONT, *Catàleg General de la Moneda Catalana*, SCEN, Barcelona, 2009, i *Història de la moneda de la Corona Catalana-Aragonesa Medieval*, SCEN, Barcelona, 2015. Abreujarem els noms de les institucions, SCEN per Societat Catalana d'Estudis Numismàtics (IEC), IEC per Institut d'Estudis Catalans, CFN per Cercle Filatèlic i Numismàtic de Barcelona i ANE per Asociación Numismática Española.

2. M. CRUSAFONT, *Numismática de la Corona Catalana-Aragonesa Medieval*, Ed. Vico, Madrid, 1982.

marques d'emissió que tan bé havia documentat Botet i Sisó. Crusafont ja havia eixit d'aquest error pel que fa als florins de Pere i les seves marques d'emissió de Perpinyà, però en encarar-se a una peça de Martí, és a dir, un regnat en què ja s'havien establert bé les marques de seca, li semblà apropiat de proposar aquesta possibilitat. Val a dir que aviat es desentengué d'aquesta hipòtesi i arribà al convenciment que si només hi havia documentats quatre tallers monetaris (Barcelona, Mallorca, València i Perpinyà), el que hom havia de fer era plantejar qualsevol teoria sobre aquesta base. Fou per aquesta raó que l'any 1992, en publicar el llibre manual sobre la moneda catalana i navarresa,³ ja el va atribuir a Barcelona. Probablement, Crusafont encara no tenia llavors les dades sobre el mig florí de Fortea.

Entretant, Crusafont va trobar en el Fitzwilliam Museum de Cambridge un mig florí amb marca B ajaguda però a nom d'Alfons. En preparar el llibre sobre el florí català juntament amb Comes, Crusafont ja disposava, de segur, de les dades sobre el mig florí, però tant Comes com ell el varen assimilar amb la peça del Fitzwilliam, potser perquè del mig florí conegut de Fortea només en tenien una empremta i varen pensar que podia haver-se interpretat malament el nom del rei. És per aquesta raó que en el llibre sobre el florí s'hi indica que hi ha dos mitjos florins amb B ajaguda a nom d'Alfons. En realitat, el que es reproduïa, que era el del Fitzwilliam, corresponia efectivament a Alfons IV el Magnànim, però el que s'assenyalava com a segon exemplar era, en realitat, a nom de Martí.

La primera conclusió que podem afermar ara és, doncs, que el mig florí amb marca B ajaguda a nom d'Alfons és peça única, ja que l'altra correspon a Martí i és, també, peça única.

En veure Fortea que el mig florí de Martí no havia aparegut al llibre monogràfic sobre els florins, es va posar altra volta en comunicació amb Crusafont que, en adonar-se de l'error, va publicar una nota a *L'Ardit* sobre la peça de Martí.⁴ Aparentment, tot quedava aclarit. La desgràcia, però, s'havia d'abatre sobre aquesta peça. En elaborar Crusafont tant el Catàleg General com el llibre sobre la moneda catalana medieval, va prendre com a guia el llibre dels florins i l'addenda posterior⁵ i va oblidar aquest mig florí. I així estem en ple 2016, en què una peça coneguda des de fa més de vint anys i publicada en fa més de 15 no apareix en cap d'aquests llibres i resta, doncs, oblidada per tothom menys per Fortea, i gràcies a això ara podem tornar sobre la peça i assenyalar-ne l'existència en un lloc potser de més àmplia difusió.

3. M. CRUSAFONT, *Acuñaiones de la Corona Catalana-Aragonesa y de los Reinos de Aragón y Navarra*, Ed. Vico, Madrid, 1992.

4. M. CRUSAFONT, "El florí amb marca B... de Barcelona", *L'Ardit* 16, Secció Numismàtica del CFN, p. 23-25.

5. R. COMAS/M. CRUSAFONT, "Noves aportacions al recull dels florins catalans (1)", *Acta Numismàtica* 32, SCEN, Barcelona, 2002, p. 79-90.

Per arrodonir la sèrie de despropòsits cal dir que aquesta peça fou venuda en una subhasta pública, tossudament, com d'Alfons IV. Val a dir que això no fou pas culpa dels subhastadors, ja que el mig florí amb marca B ajaguda de Martí "no existia", fora del recòndit article de L'Ardit 16.

Acompanyem aquest recordatori amb la fotografia i dades de la peça i li desitgem un futur una mica més positiu que la "clausura" que ha patit durant tants anys.

Mig florí d'or de Martí l'Humà amb marca B ajaguda.

a/ S. IOHA-NNES.B (B ajaguda)

Sant Joan, de front.

r/ +ARAG-O REX.M

Llir que omple el camp.

pes: 1,7 g Ø = 14,5 mm

Peça única

En el llibre del florí havíem suposat que la marca B havia de correspondre a Barcelona en els anys 1396/1398, és a dir, des del principi del regnat fins que el rei va manar que es posés a tota la moneda la marca del tresorer Desplà, i la seca de Barcelona va optar de posar-la en el lloc de la marca de seca. També havíem assenyalat que Martí degué canviar la creu de pal que Joan I havia disposat per a Barcelona per la B, perquè aquella creu era poc indicativa en portar-ne una d'igual Sant Joan a l'altra mà.

L'existència de florí i mig florí amb marca B, dreta en el florí i ajaguda en el mig, ja la vàrem conceptualitzar com una simple acomodació de la marca en l'espai disponible. En el florí, la B dreta hi cabia bé. En el mig, hi havia menys espai i es va optar per posar-la ajaguda. Es tracta d'una simplificació o acomodació semblant al cas de la marca de Desplà que, generalment, és un escac en els florins i un cairó partit en aspa o escac simplificat en els mitjos. O també com la marca cavall, que apareix a sobre del braç de Sant Joan en el florí i a sota d'aquest en el mig.

La reaparició de la marca B amb Alfons ja la vàrem relacionar amb els canvis que es varen produir en temps del tresorer Sarçola, quan també veiem emprar transitòriament l'antiga marca torre de Pere III a València.

Amb tot, resulta que ens segueix mancant, però, el florí amb marca B per al regnat d'Alfons. Posaren també la B dreta en el florí com en el cas de Martí? Això ens fa pensar en un florí a nom d'Alfons publicat per Heiss⁶ que sembla portar una B ajaguda, però no amb la base horitzontal sinó seguint la línia de la llegenda. Si tenim present que, justament en temps d'Alfons, la marca corona de València no apareix disposada amb la base horitzontal sinó seguint la línia de la llegenda, cosa que no apareix indicat en el llibre dels florins, potser més que una B ajaguda aquesta marca podia ésser una corona empastada o mal interpretada. De fet, en el llibre de Petit hi apareix també un mig florí de Martí amb corona en el qual la marca podria ésser, en realitat, una B ajaguda, però com que aquesta marca era llavors desconeguda, era natural que l'assimilessin amb una corona. Cal advertir, però, que al marge del florí de la torre que porta ALF o ALFO, els altres florins valencians d'Alfons porten gairebé sempre una A, o, en tot cas, AL, mentre que la peça de Heiss porta ALF. En qualsevol cas, fins que no tinguem una fotografia d'un florí amb aquesta marca, no podem anar més endavant només amb el dibuix de Heiss. Certament que hi caben altres hipòtesis, però si l'existència d'aquesta peça s'acabés confirmant, també es podria pensar que en temps d'Alfons havien emprat altres criteris.

Una vegada més, cal veure que per unes raons o unes altres, en aquest cas per un encadenament gairebé inexplicable d'errors, la numismàtica catalana demana estudi i les novetats són contínues.

6. Aloïs HEISS, *Monedas Hispano-Cristianas*, Madrid, 1867, vol. II, lám. 73, núm. 1. Aquesta peça ha estat represa pels autors posteriors, com ara BOTET I SISÓ, *Les monedes catalanes*, vol. II, IEC, Barcelona, 1909, p. 261, núm. 377.